

Limburgs
Volkskundig Genootschap

LAPJESPROEF VOOR DRIE ZUSSEN

100 artikelen over
volkscultuur in Limburg

 HET BELANG VAN LIMBURG
Limburger én wereldburger

Volkscultuur in Limburg

100 teksten verzameld door Luk Indestege en Herman Clerinx

met een wetenschappelijke begeleiding door Hilde Schoefs

met een voorwoord van Marc Jacobs en Annick Boesmans

in opdracht van het Limburgs Volkskundig Genootschap

en met de medewerking van:

Karel Baeten, Rob Belemans, Annick Boesmans, Theo Broers, Jacques Collen, Mathieu

Driessen, Raymond Lambie, Robert Nouwen, Reinhilde Pieters, René Raets, Raymond

Rutten, Raf Van Laere, Elvira Vavedin en Mien Verdingh

Tussen 2002 en 2004 verschenen in de rubriek Duizendpoot van Het Belang van Limburg welgeteld honderd bijdragen over volkscultuur in Limburg. Ze geven een blik op de verrassende hoeveelheid volkscultuur, die in deze provincie aanwezig is. Soms gaat het om oude gebruiken die haast wanhopig proberen te overleven, soms gaat het om gloednieuwe fenomenen. Steeds bieden de teksten een beeld van wat de Limburgers bezighoudt.

In dit boek worden de honderd stukjes gebundeld. Ze werden redactioneel enigszins gestroomlijnd en geactualiseerd, en ondergingen een wetenschappelijke 'controle', maar in wezen staan ze afgedrukt zoals ze in de krant waren gepubliceerd. Om praktische redenen staan ze in dit boek per thema gegroepeerd.

In veel gevallen hebben lezers gereageerd. Ook van die reacties bevat dit boek een – helaas te beperkte – bloemlezing. Vaak vormen de reacties een schitterende aanvulling op de oorspronkelijke teksten. Bijna altijd zijn de artikels gebaseerd op eigen onderzoek van de auteurs. In veel gevallen fungeerde ook het internet als bron. Hebben de auteurs uit nog andere bronnen geput, dan staat dit onder de tekst vermeld.

Voor u begint te lezen nog even dit: de auteurs claimen over hun onderwerpen geen deskundigheid of alwetendheid. Gewapend met een hopelijk snelle blik en een scherp opmerkingsvermogen hebben ze tussen 2002 en 2004 de veranderingen in het volksculturele klimaat van hun Limburgse biotoop geregistreerd. Daarvan brachten zij verslag uit.

Bent u het niet met een bijdrage eens, heeft u vragen of kan u een en ander aanvullen, aarzelt u dan niet om te reageren. Dat kan via de website van het Limburgs Volkskundig Genootschap: www.volkskunde-limburg.be.

Dit is het twaalfde deel van de verzameling:

Inhoud van deel 12

Morgen is het feest

Winterbarbecue
Het Hasseltse carnaval
Carnavalswagens
1 april
Paasbomen
Paaseieren
Meiviering in Genk
Moederdag
Babyparty's
Beschuit met muisjes
Reuzen
Hasselt Jeneverstad
Cramignon rijden

Winterbarbecue

Luk Indesteege

Niet alleen de schaatsers hopen op vriesweer, ook de liefhebbers van de winterbarbecue. Is het een nieuwe trend?

Het schijnt dat de geuren van houtskool en vet beter zijn in de winter. Omdat de zon snel daalt, begint een winterbarbecue meestal vroeg in de namiddag. We warmen ons aan brandende houtblokken in ijzeren stookmanden, gekocht in de tuinhandel. We keren onze saté onder een vriendelijk winterzonnetje terwijl onze adem boven de barbecue uitkristalliseert en meteen weer verdampt. Het vlees moet iets vaker dan in de zomer gekeerd worden, want het koelt af langs boven. Ook wij moeten wat keren, want van voren verschroeien we en langs achter bevriezen we. De garnituur bij het vlees mag in de winter best warm zijn. Terwijl wij in de zomer frisse salades en fruit serveren, misstaan een gebakken aardappeltje of zelfs een beetje pasta in de winter niet. Wij eten rechtstaande, als het moet met handschoenen aan. We houden ons vanbinnen warm met jenever, Jägermeister, GletscherEis, glühwein of warme choco, ... Er is zelfs al een warme Fristi gemeld!

Waarschijnlijk is deze trend afkomstig uit barbecuegekke landen als de Verenigde Staten en Canada. Daar wordt tot ver onder nul (-25 tot -40 graden Celsius) gebarbecued volgens de plaatselijke indirecte methode: eerst maakt men met een schop als een dolle door de metershoge sneeuw een pad vrij naar de barbecue. Vervolgens worden de kolen met zware middelen in brand gestoken, waarna men zich naar binnen haast om even op te warmen. Als de kolen door de heetste fase heen zijn, spurt men weer naar buiten, smijt wat vers hout in de bak voor de rook, werpt het vlees op het rooster, mept de kap neer en rent weer naar binnen voor een heet drankje.

Ook in Duitsland zijn winterbarbecues erg populair. Bij ons is het iets minder spectaculair, al lijkt het op een kerstmarkt zonder kerstkitsch.

Reacties:

- De families Neven, Thijs en Peeters uit Heusden-Zolder zijn al een tijdje met deze trend vertrouwd: "Met drie burenfamilies halen we elke winter de barbecueset boven. Wanneer koning winter de grond voor de eerste keer met sneeuw bedekt, doen we dit. Ooit was het op een zondag. Gelukkig konden we terecht bij een Turkse slager en groentewinkel om het nodige te kopen. Er werden een paar flesjes wijn uit de kelder gehaald en we hadden samen met wat straffe verhalen een leuke avond."

Ik verjaar in juli en dan houden we elk jaar een tuinfeest met barbecue voor de hele familie. Dat zijn ongeveer 40 personen, één grote familie. Het is een echt feest waar iedereen naar uitkijkt. De dag nadien vragen de kleintjes al: "Moeke, wanneer is het feest voor onze pa?"

Dat is wel wat anders want mijn man is jarig op 1 december. En omdat de kleinkinderen liever buiten zijn, wilden we dit jaar ook voor hem een barbecue doen. Ons terras dat gedeeltelijk is overdekt, hadden we voorzien van lange tafels waarop we warme dranken, borreltjes, glühwein, chocolademelk, koffie of thee en erwtensoep hadden geplaatst met allerlei broodjes. In de tuin hadden we net als in de zomer enkele parasols met praattafeltjes, kaarsen, lantaarntjes en kleine

stoeltjes rond twee houtkorven voor de kleintjes. Er waren oude volksspelen voor iedereen, zodat ze zich allen lekker warm konden houden bij de geur van hout en vuur.

- Het bakken van vlees en vis neemt mijn man voor zijn rekening. Zo heeft hij het ook gezellig warm en hulp krijgt hij genoeg. Intussen zorg ik voor warme groenten en sausjes, in plaats van koude sauzen zoals in de zomer. Voor alles wat je nodig hebt, kan je in de winter terecht bij de slager en in de supermarkt. Het was een gezellig en warm feest tot laat in de avond. Laatst hadden wij wel wat pech met het weer want 's avonds begon het te regenen! Aan allen die niet tegen een beetje werk opzien en een gepaste tuin hebben, bevelen wij dit warm aan. (Familie M., Lommel)

Foto Delicious

Het Hasseltse carnaval

Luk Indesteege

Sommige van de vele carnavalsvierders die Hasselt met halfvasten op zijn kop zetten, vragen zich wel eens af vanwaar deze traditie komt. Van 100 jaar geleden weten we weinig. Na de Eerste Wereldoorlog werden maskeraden verboden. Er ontstond een leegte van haast 40 jaar vooraleer de carnavalsviering herbegon. In 1947 kende Hasselt zijn eerste stoet van drie praalwagens, een dansgroep van het Lyceum en het Stedelijk Feestcomité, begeleid door de harmonie Sint-Hubertus van Runkst. Zij trokken eerder aarzelend met halfvasten door het Hasseltse centrum.

Tot verbazing van de organisatoren klonk er geen afbrekende kritiek, zodat het daaropvolgende jaar met energie aan een tweede uitgave werd gedokterd. De tweede carnavalsstoet in 1948 werd heel wat grootser opgevat, met 9 gekostumeerde groepen, 17 praalwagens en 3 Hasseltse muziekmaatschappijen. De eerste en enige 'vreemde' eend in de bijt was de Boerendansvereniging van Oostham. Hetzelfde jaar verscheen ook het eerste programmaboekje.

Ieder jaar waren er vernieuwingen: in 1949 nam de vriendenkring De Reuzen deel met hun reuzen Piersus va' Mei vanne Kreikel, en Berb va' Treke Bas. Deze vriendenkring nam in 1950 het initiatief om een eerste prins te kiezen. Deze prins, Baar 1, trad gemaskerd op. Zijn collega-prins van Maastricht werd ook opgemerkt, en zo kreeg de stoet al meteen een internationaal karakter. Een lange reeks carnavalsstoeten was ingeluid, die zich verder tot op onze dagen zou ontwikkelen. Sedert 1966 wordt op de zaterdag van halfvasten een kinderstoet geleid door een eigen jeugdprins.

Tegenwoordig heeft de stoet twee delen: een vrij lange reclamestoet gaat vooraf aan de eigenlijke carnavalsstoet, waarin een 80tal groepen voor een bont en sfeervol geheel zorgen. Omdat het al halfvasten is, is de carnavalsdrukte elders geluwd. Hasselt is daarbij verzekerd van tal van buitenlandse groepen die hun praalwagen nog eens willen tonen, en van zeer veel toeschouwers.

Het Hasseltse carnaval kent een aantal typische gebruiken, zoals sinds 1973 het dopen van de nieuwe carnavalswagens. Op vrijdagavond worden na een omhaling voor de Zusters Clarissen (in juni 2004 uit Hasselt verdwenen) de nieuwe wagens gedoopt in de loods in de Roverstraat te Tuilt-Kuringen. Dit is ook de officiële opening van het carnavalsgebeuren. Verder is het schooien van giften voor de behoeftigen op vette dinsdag een typisch gebruik. Op de zaterdagmorgen van halfvasten brengt 'de schooistoet' deze giften naar de Minderbroederskerk.

Elk jaar streven de Hasseltse carnavallisten naar een stunt om de aandacht te trekken. Onlangs werd een hoofd van Hendrik, de eerste Hasseltse carnavallist, opgehangen aan een soort galg op de Grote Markt op vette dinsdag, de dag van het schooien. De bedoeling was dat het hoofd zou blijven hangen tot het begin van carnaval, maar het liep anders: Aswoensdagmorgen was het loodzware hoofd verdwenen, maar het werd intact teruggevonden op een steiger aan de kanaalkom door ... prins carnaval. De stuntprins kreeg later lik op stuk, want zijn prinselijke scepter werd gestolen toen hij hem onbeheerd op een cafétafel liet liggen om te gaan plassen.

Tot slot is iedereen in Hasselt het erover eens. Het Hasseltse carnaval is anders en beter.

Bronnen:

- Jack Verstappen, *Carnaval in België*. Brugge, Orion, 1990
- *Folklore in België*
- Krantenberichten

Reacties:

N. Meens: Pas in 1947 trok de Hasseltse carnavalsstoet opnieuw door de straten. Tot de verrassing van de deelnemers uitte niemand kritiek. Een nieuwe traditie was geboren.

foto Willy Remans

Carnavalswagens

Luk Indesteege

Als de lente in de lucht hangt, is het ook weer carnaval. De oorsprong van het woord 'carnaval' is onzeker. In het Nederlands dook het pas op in de 17de eeuw. Onze originele naam is 'vastenavond'. Eén van de verklaringen is het Latijnse *carne levare*, wat betekent: 'het vlees opruimen'. In de Middeleeuwen had men immers geen koelkasten om vlees lang te bewaren na het slachten in de winter. Een andere verklaring voor het woord carnaval is de Latijnse term *carrus navalis* of 'scheepskar'. Dat verwijst naar het wagenschip vol narren, dat in de Middeleeuwen in de Rijnstreek werd rondgetrokken. Er duiken in de geschiedenis herhaaldelijk scheepswagens op, die bij vreugdevolle aangelegenheden over land werden voortgetrokken. De Grieken en Romeinen deden dit tijdens hun Dionysiusfeesten, en ook de Germanen kenden het wagenschip. De naam 'Blauwe Schuit' komt men voor het eerst tegen in een gedicht van Jacob van Oestvoerne in 1413. Hij verhaalt over een gilde in Antwerpen, bestaande uit klaplopers uit alle lagen van sinjoren, stuk voor stuk met een grote ondeugd, gebrek of tekortkoming. Dit soort schuitgilden manifesteerde zich gedurende de Middeleeuwen in tal van plaatsen.

Eén van de blauwe schuitverhalen speelde zich af in onze streken in het jaar 1133: in Kornelimunster bij Aken timmerde een boer een wagen op wielen in elkaar. Het voertuig werd voortgetrokken door leden van de populaire weversgilde en reed via Maastricht, Tongeren en Sint-Truiden tot in Zoutleeuw, waar de tocht uiteindelijk zou stranden. De geschiedenis van dit schip op wielen werd uitvoerig in de kroniek van de abdij van Sint-Truiden opgetekend. Rudolfus, de abt van Sint-Truiden, was niet opgetogen over het verschijnen van de schuit in zijn stad. Hij vond het blauw geverfde schip duivelswerk, gebouwd met heidense toewijding. Overal langs de scheepsroute ontstonden immers wilde feesten, uitpattingen en orgiën. Om zijn stad tegen dit duivelse gedoe te beschermen, riep de abt de hulp in van de Heer van Leuven, en deze zond zijn leger uit om het schip te kelderen. De bevolking van Sint-Truiden was niet gelukkig met die actie, want zij had zich kostelijk geamuseerd.

Dit oude verhaal kent ook nu navolging. Na de Tweede Wereldoorlog zijn onze carnavalsfeesten heropgeleefd. Al ruim 40 jaar trekt er weer een blauwgeschilderde zottenboot enkele dagen voor carnaval vanuit zijn thuishaven Heerlen door Nederlands-Limburg en de aangrenzende Duitse en Belgische contreien. De blauwe schuit is ook de voorloper van de hedendaagse praalwagens in de carnavalsoptochten. Na maanden zwoegen in een schuur of hangaar komen de carnavalsverenigingen fier met hun praalwagens naar buiten. Deze kunstige opvolgers van de blauwe schuiten zijn te mooi en duur om slechts éénmaal per jaar uit te trekken. Daarom wordt het carnavalsseizoen meer en meer gespreid. In de jaren 1960 werd de zaterdag schoolvrij, en de carnavallisten hebben deze dag meteen ingepalmd. In de recente en meer commerciële carnavalstraditie zijn er ook optochten in de weekends na Aswoensdag. Na halfvasten wordt het iets minder, maar de commerciële druk drijft sommige carnavalsstoeten tot zelfs na Pasen.

Carnaval werd vroeger door kerk en staat afgekeurd, maar nu is carnaval niet meer gevaarlijk. Die optochten met oogstrelende praalwagens vragen vele maanden arbeid; het is dan ook moeilijk om de politieke actualiteit te hekelen. De overheden laten gedijen of doen mee, en slikken zelfs even de milieuwetgeving op geluidsoverlast en sluikestorten in.

De echte carnavallisten willen vooral enkele dagen een andere rol spelen, in een droomwereld leven. Enkel de kick om samen onderweg te zijn, van nergens naar nergens, telt. Het publiek, dat zijn niet zomaar toeschouwers: het zijn levende dijken langs de carnavalstroom. Als de toeschouwers niet verkleed zijn en niet meeleven, verschaalt de optocht tot een armtierige reclamestoet. De overdaad aan minderwaardig snoepgoed is dan een zielige afkoopsom voor wat aandacht. Daarom leven de echte carnavallisten zich liever uit in het Maaslandse straatcarnaval dan in de optochten zoals die elders in Limburg worden gehouden.

Bronnen:

- www.fenvlaanderen.be.
- [Http://home2.planetinternet.be/desmet23/The_Euroka_times/belgische_feesten.htm#Carnaval](http://home2.planetinternet.be/desmet23/The_Euroka_times/belgische_feesten.htm#Carnaval)
- Armand Sermon, *Carnaval*. Gent, Stichting Mens en Cultuur, 2001

Reacties:

- Uiteraard moeten carnavalswagens door een priester worden gezegend. In Hasselt heeft de priester dat jarenlang niet met water maar met jenever gedaan. (Mien Verdingh, Hasselt)
- N. Meens: Echte carnavalsvierders willen vooral een andere rol spelen, in een droomwereld leven.

Foto LECA

1 april

Luk Indesteege

Zoals elk jaar hebben veel goedgegelovige Limburgers zich op 1 april weer eens laten foppen. Een kleinere groep grappenmakers geniet nog na. Vanwaar komt deze vrolijke traditie?

In elk land lijkt er een ander verhaal achter 1 april te schuilen. In Duitsland was er op 1 april 1531 een muntherschikking gepland. Toen deze uitbleef, werden vele Duitse speculanten pijnlijk bij de neus genomen. Ze hadden massaal goud aangekocht en daardoor stortte de goudprijs in elkaar.

In Nederland is de inname van Den Briel op 1 april 1572 de meest populaire verklaring. Die dag namen de watergeuzen zonder slag of stoot de stad van de gehate hertog Alva over. Het leek een onmogelijke opdracht, maar het was ze toch gelukt. Het spreekwoord 'Op 1 april verloor Alva zijn bril' is daarop gebaseerd.

Een Franse verklaring gaat terug tot de tijd van Lodewijk XIII. Na een twist sloot die de hertog van Lorreinen op in een waterkasteel langs de Maas, maar de hertog kon ontsnappen omdat de Maas op 1 april dichtvroor. De ontsnapte hertog wilde zijn bewakers voor de gek houden en beloofde hen een mooie verse vis. De benaming 'aprilvis' is dus van Franse oorsprong. Er mocht trouwens in april niet worden gevestigd, om de vissen zoveel mogelijk kuit te laten schieten.

De meest algemene uitleg verwijst naar de invoering van de Gregoriaanse kalender in 1582. Hierdoor verschoof nieuwjaarsdag van 1 april naar 1 januari. Doordat de protestantse landen de gregoriaanse kalender niet aanvaardden, volgde er een lange tijd van verwarring. Naarmate meer en meer mensen 1 januari als officiële nieuwjaarsdag erkenden, scholden zij de anderen uit voor aprilgekken.

De oude Vlaamse naam voor 1 april is 'verzenderkesdag'. Dat betekent: iemand ergens heen zenden met een onmogelijke opdracht. Het slachtoffer wordt erop uitgestuurd om allerlei verzonden en onbestaande spullen te gaan kopen of ophalen zoals een rond vierkant, gedroogde sneeuw, een glazen bijl, een emmer elektriciteit of muggenteentjes. Het volstaat dus niet om je slachtoffer iets te laten geloven, hij of zij moet iets doen! Onder meer in Tienen bestaat een rijke aprilgrappentraditie.

Ook Limburg kent notoire grappenmakers. Pastoor Guffens zaliger in Zutendaal was er zo eentje. Hij heeft eens van op de kansel de komst van het koningspaar Boudewijn en Fabiola aangekondigd, op doortocht naar het nabije Opgrimbie. Op die 1 april stond heel het dorp langs de weg, de schoolkinderen zwaaiden allen met een Belgisch vlaggetje. Het regende uren aan een stuk, en maar wachten... Alleen pastoor Guffens bleef droog, lachend achter een zoldervenstertje in zijn pastorie.

Nederlands onderzoek wijst uit dat er steeds minder aprilgrappen uitgehaald worden omdat onze samenleving te zakelijk zou worden. Dat geldt allicht niet voor ons land. Het is nog steeds de gewoonte dat kranten en weekbladen, zelfs radio en tv, op 1 april uitpakken met een bericht dat op het eerste gezicht erg geloofwaardig schijnt, maar bij nader toezien een grap blijkt te zijn. De best geslaagde grappen brengen heel wat mensen op de been voor bijvoorbeeld: gratis bekertjes medicatie tegen een nieuwe ziekte, inschrijvingen voor een snoepreis of een tv-programma, belastingvermindering, ...

Volkscultuur evolueert met zijn tijd. Internet is een zeer geschikt medium om aprilgrappen te lanceren. Het internet garandeert de grappenmaker zijn anonimiteit. Bekijk dus je e-mails van de eerste april maar eens kritisch, of bereid nu reeds je slag voor volgend jaar voor.

Bron:

[Http://users.pandora.be/aandeschreve/april.htm](http://users.pandora.be/aandeschreve/april.htm)

Reactie:

Ik was ongeveer 10 jaar en misdienaar. Wij waren aangekleed om te beginnen en daar zegt onze koster zeer paniekerig: "We hebben geen kelk, die is bij de smid (die vlakbij de kerk woont) om te herstellen". Ik, als zeer gediensstige koorknaap, trek vlug mijn kleed uit en loop hals over kop naar Jef de smid. "Vlug, vlug de kelk, want we gaan beginnen!" roep ik de smid toe. Waarop Jef mij laconiek zegt: "Die kon ik niet maken. Dat moet Jefke Govaerts, de schrijnwerker, doen: hij moet er een houten stopke in plaatsen." Bij mij was dit voldoende: zeer boos liep ik weer naar de kerk en bleef buiten aan de sacristie staan. Toen de koster buiten kwam om nog even aan zijn sigaretje te trekken voor hij naar het hoogzaal trok om te zingen, stampte ik hem eens ferm tegen zijn benen en ging naar huis. Dit overkwam een misdienaartje op 1 april in Elen, iets voor de oorlog.

Paasbomen

Luk Indesteege

Waar men gaat langs Limburgse wegen, komt men geregeld paasbomen tegen. Ook in huiskamers zie je ze meer en meer verschijnen in de maand voor Pasen. Veel huismoeders die aangestoken zijn door het paasvirus, willen hun huis wat extra leven in blazen. Verder is het optuigen van paasbomen vooral populair in knutselverenigingen en lagere scholen. Ook in de voortuintjes ziet men nog kale boompjes, die versierd zijn met eieren, klokjes en andere kleurrijke paasversiering. Geel is daarbij de overheersende kleur.

Is dit een nieuw gebruik? Binnen enkele jaren zullen we het weten. Een paasboom zetten is een traditie uit Zuid-Duitsland en Oostenrijk. De paasboom daar is een levensgrote mast met een aantal dwarslatten, waaraan allerlei versieringen worden opgehangen. Binnenshuis versieren de Alpenmensen hun paastafel ook met een kleiner exemplaar. Aan een stok worden vier dwarslatten bevestigd. Hieraan hangt men gekleurde eieren. Eieren staan namelijk symbool voor een nieuwe lente en nieuw leven.

In de vele handwerkverenigingen is er een nieuwe, moderne vorm van de paasboom ontstaan, veel grilliger dan de strakke Duitse. Anno 2003 gebruikt men de sierlijke takken van de krulhazelaar, of de kurkentrekkerhazelaar. Andere gebruikelijke takken komen van de krulwilg. Deze grillige takken worden in een vaas gezet en behangen met gekleurde eieren. Eieren zullen wel eeuwig 'in' blijven bij Pasen; ze vormen dan ook het allerbelangrijkste ingrediënt voor de paasdecoratie. Echte eieren zijn wat zwaar om in deze moderne paasboom als versiering te kunnen dienen. De decoratie- en tuinwinkels spelen handig in op deze trend en hebben heel wat paasversiering te bieden: plastic eieren, konijntjes, kuikentjes, klokken, ...

In deze nieuwe versiertrend zijn er zelfs elk jaar weer nieuwe modes. "We zagen in 2002 inderdaad dat een aantal mensen afstapte van de kleinere spulletjes en koos voor één of twee grote, maar erg mooie dingen," zegt Marleen Theys van 't Serreke in Ham. Ook in de hobbywinkels zijn er piepschuimen eieren te koop, naast allerhande versiermateriaal. De linten om de eieren in de paasboom te binden, moeten geel zijn, zo wil het de nieuwe traditie.

Het succes van de kerstboom is blijkbaar zo groot dat mensen meer willen. Het eigenaardige is wel dat de winterse kerstboom altijd groen is, terwijl de paasboom bestaat uit dorre takken. Nog een ander opvallend verband tussen Kerstmis en Pasen wordt ons door de speelgoedwinkels aangereikt: de laatste jaren sturen zij even dikke speelgoedcatalogi rond met Pasen als met eindejaar. Zijn het paascadeaus om onder de paasboom te leggen?

Reacties:

- Gezien gedurende een fietstochtje op Paasmaandag in de omgeving van Kortesse en Wellen: diverse paasbomen onder meer gemaakt in een oleanderstruik, een kegelvormig geknipte buxus, een ouderwetse rechtstaande bezem, een samengebonden bussel takken (lijkend op de kop van een grote bezem). Ook het hergebruiken van kerstattributen komt regelmatig voor. Zo ziet men veel strooien kransen (verkocht als basis voor adventskransen) nu versierd met paaseieren. Zelfs aan

de kerkdeur van Wellen hangt er zo een krans. In dezelfde sfeer zag ik in Vrolingen een maretak hangen, versierd met paaseieren. (Luk Indesteege, Diepenbeek)

- Sinds 1987 staat er bij ons thuis, een maand voor Pasen, een paasboom versierd met echte handgeschilderde eieren, afkomstig uit Oostenrijk-Karinthië. Het idee hebben wij opgedaan tijdens een paasvakantie bij onze vrienden in Karinthië. Overal waar men kwam zag je versierde paasbomen staan met daarin klokjes, eitjes, figuurtjes, ... en op sommige plaatsen een paasboom versierd met handgeschilderde eieren. Deze stonden wel veilig opgesteld voor het publiek, om het breken van de eieren te voorkomen. Mijn man was daar zo in geïnteresseerd: hoe was het mogelijk dat men van een ei zo een mooi kunstwerkje kon maken in alle mogelijke kleuren met onder andere landschapjes, bloempjes enz.? Ongelofelijk hoe mooi, ge moet dat zien. Via onze vrienden zijn we dan terecht gekomen in een winkel in Spittal An Drau, waar men met Pasen handgeschilderde eieren kan kopen. Deze eieren zijn niet goedkoop (te beginnen van 6 € tot ...) maar wel uniek.
- Uiteindelijk is het een soort hobby van mijn man geworden. Telkens als wij met Pasen onze vrienden gingen bezoeken, kwam hij met 2 of 3 eieren thuis. Dan ging onze terugreis via Salzburgerland (Bad Hof-Gastein) waar onze dochter woonde. Dan mocht hij met haar mee naar een speciaalzaak, waar men ook handgeschilderde eieren verkocht. Uiteindelijk is zijn paasboom versierd met zo'n 15 handgeschilderde eieren, en hij is er zeer trots op. De mensen die rond Pasen bij ons over de vloer komen, kijken dan ook heel geïnteresseerd naar al die mooie kunstwerkjes in de paasboom. We zijn er fier op en het brengt de paassfeer in huis. (Liliane Maes, Hasselt)

Foto L. Indesteege

Paaseieren

Luk Indesteeg

Lentekriebels kan niemand ontlopen. Ze zijn zo sterk dat we er moe van worden: voorjaarsmoeheid. Die moeheid is natuurlijk een gevolg van de voortplantingsdrang. De lente is het voortplantingsseizoen bij uitstek. Om daar een mooie draai aan te geven, gebruiken we paaseieren. Zij zijn hét vruchtbaarheidssymbool. Ondanks de nepeieren van chocolade blijven de echte, gekleurde, kippeneieren onverwoestbaar.

Het stilzwijgen van de kerkklokken tussen de Gloria van Witte Donderdagavond en Paasmorgen is een ideale achtergrond voor een diepgewortelde traditie: de klokken vliegen naar Rome en brengen paaseieren mee. Witte Donderdag is dus een geschikte dag voor het schilderen van eieren. Vroeger kwamen de klokken al terug op Paaszaterdag, met gegarandeerd verse eieren. Het volksgeloof zegt dat eieren gelegd op Witte Donderdag een bijzondere magische kracht hebben omdat zij al in de kip gewijd zijn, waardoor ze het hele jaar vers blijven. Dat volksgeloof bestaat ook in Wallonië en Bohemen. Op sommige plaatsen in Limburg noemt men Goede Vrijdag ook eivrijdag. Is dat een barst in het klokkengeloof? Het paaseierenrapen is trouwens ook verschoven van zaterdag naar paaszondag.

Traditionele en natuurlijke kleurstoffen bij het eieren koken zijn uienschillen (oranjebruin), rode biet (rood), rode kool (paars), spinazie (groen), koffiedik (bruin) en lindebloesem (roze). Het toevoegen van paraffine aan het kookwater geeft mooie figuren in de kleuren. Er zijn nu ook moderne middelen maar niet iedereen doet daar een beroep op. Blijkbaar is er ook een herleven van de traditie. Misschien helpt de interesse voor natuur en gezondheid hierbij.

Met paaseieren kan je een heerlijk kansspel spelen: eiertikken of eierkippen. De regels zijn eenvoudig: twee spelers tikken elk met een paasei tegen elkaar. Het ei van de winnaar blijft ongeschonden en hij krijgt het gekneusde ei erbij.

Holle chocolade eieren bestaan al lang. Een verrassing erin steken was zeker een geslaagde commerciële vondst. Als we de reclame mogen geloven, moeten paaseieren de plaats ruimen voor speelgoed. Eieren zouden ongezond zijn. Dat is echter flagrant in strijd met de natuurlijke bestaansredenen van paaseieren. Na het vasten mag je immers overdaad plegen, zo getuigt het versje:

Een ei is geen ei, twee ei is één ei, drie ei is paasei.

Reacties:

- Ieder jaar met Pasen doen wij nog altijd tijdens het ontbijt aan 'eierkuppen' (eiertikken). Ook is er in het Ven bij Maaseik jaarlijks met Pasen de eierkuppen-kermis. (Mia Driessen, As)

- N. Meens Ondanks de nep-paaseieren van chocolade blijven de echte, gekleurde, kippeneieren onverwoestbaar.

Meiviering in Genk

Luk Indesteege

De 1 meifeesten zijn ongetwijfeld de belangrijkste en meest gekende evenementen van Genk geworden. Het zeer uitgebreide programma start met een gala, waarop de meikoningin van het jaar wordt aangesteld. Verder zijn er concerten en sportwedstrijden, optredens en kermis. Het hoogtepunt valt zeker op 1 mei, met 's morgens de jaarmarkt en in de namiddag vanaf 16 uur de Internationale Meikoninginne-Bloemenstoet, die tot de allerbeste van het land behoort. Er nemen prachtig met bloemen versierde praalwagens deel, De Genker reuzen Groete Bèr, Trien van Dén, Poep Janke en Trijke, en verder nationale en internationale showkorpsen, folkloristische groepen en blaasorkesten. Ieder jaar opnieuw kan Genk op 1 mei tussen de 50.000 en 100.000 bezoekers verwelkomen.

Vanwaar komt dit feest? Het heeft alvast niets met de dag van de arbeid te maken. Al in de 19de eeuw, sommige bronnen spreken zelfs van de 18de eeuw, bestond er op 1 mei een jaarmarkt in Genk. In het begin van de 20ste eeuw raakte deze traditie in onbruik, maar in 1951 namen enkele Genkenaren de draad weer op. In 1952 nam het gemeentelijke feestcomité de organisatie over en breidde alles stelselmatig uit, met de huidige viering als resultaat.

Zoals elk groot feest is de druk van de commercie groot, maar toch zijn er nog heel wat elementen van volkscultuur aanwezig. Zo is er op meivond het folkloristische Meibal van de Genker volksdansgroepen Die Landouwe en Het Weverke. De jaarmarkt begint op 1 mei in de vroege ochtend; het is de grootste van Limburg en hij trekt onder meer veel volk dankzij de vele welbespraakte standwerkers. Recent is er ook een oude ambachtenmarkt toegevoegd; dat verhoogt het volkse aspect.

Het meest folkloristische onderdeel van de 1 meifeesten is nog steeds het planten van een meiboom. Dit vindt plaats op het kerkplein kort na de middag. Een onopgeloste vraag is vanwaar deze traditie komt. Vermits het al vele jaren gebeurt, kunnen we inmiddels spreken van een plaatselijk gebruik. Het kiezen van een meikoningin door middel van volksspelen is echter achterhaald: de officiële meikoningin wordt in februari als een miss gekozen. Het principe lijkt wel populair, want naast de meikoningin zijn er nog allerlei meiprinsessen: die van de Grotestraat, de wijnprinses van wijngilde de Brommel, de meiprinses van de Sint-Maartens-Kroakers en zelfs de meigravin van de senioren. 1 mei in Genk besluit met een grootse taptoe, een spetterend vuurwerk en veel dorst.

Foto LECA

Moederdag

Luk Indesteege

De tweede zondag van mei is moederdag. Iedereen weet het want de reclames schreeuwen het van de muren, of puilen uit de brievenbussen zonder sticker. Is dit traditie of commercie? Moeders worden terecht in de hele wereld al duizenden jaren geëerd. We noemen levensbelangrijke dingen soms zelfs 'moeder': bijvoorbeeld 'moeder aarde', in tegenstelling tot 'vadertje' staat.

Moederdag vieren dateert uit de Middeleeuwen: toen was dat de zondag voor Pasen, Palmzondag. Later verdween deze feestdag en een eeuw geleden kwam 15 augustus in de plaats: Maria Hemelvaart. In die tijd heetten veel moeders bovendien Maria, dus dat kwam goed uit. In landelijke katholieke gebieden leeft deze traditie nog, ook in Limburg.

De Angelsaksische landen gingen niet mee met de katholieke dogma's; zij waren dus hun moederdag kwijt. Anna Jarvis, een Amerikaanse strijdster voor vrouwenrechten, schreef brieven naar hooggeplaatsten om de tweede zondag van mei tot moederdag uit te roepen. Haar moeder was immers op die dag in 1905 gestorven. In 1914 al was deze zondag in de USA de officiële moederdag. Anna Jarvis stierf zelf kinderloos en verbitterd, want haar moederdag was tegen haar zin in gecommmercialiseerd.

Na de Eerste Wereldoorlog waaide moederdag over naar Europa. De eerste gekende viering van moederdag in Nederland is 20 mei 1925. Misschien was Nederland een goede plek voor het nieuwe feest, want calvinisten en bloemenkwekers zijn er samen actief. Er werd in 1925 zelfs een huldeboek voor moeders uitgegeven, met bijdragen van onder meer onze Felix Timmermans. Katholiek Nederland heeft in 1952 nog geprobeerd om in oktober een eigen moederdag te promoten, maar dat is niet gelukt. De tweede zondag van mei en de commercie hebben gewonnen. Ook in België heeft moederdag op de tweede zondag van mei zijn plaats veroverd.

De band met de kerkelijke Mariafeesten is al lang doorgeknipt, maar de band met onze moeders blijft sterk. Commercieel scoort moederdag bijzonder goed, en ook in de lagere scholen is het een populair thema met vele mogelijkheden. Zelfs de Gezinsbond speelt erop in door eethappenings voor families te organiseren. Dan moet moeder eens niet koken.

Bronnen:

- *Traditie*, 7 (2002) 1
- Marc Jacobs, Moederdagen. Rijpe vruchten van personencultus, lobbywerk en PPS, *Mores. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen*, 4 (2003) 2, p. 12 – 25

Babyparty's

Luk Indesteege

Baby's blijven komen, zij het wat minder dan vroeger. En ze krijgen steeds meer aandacht. Een nieuw fenomeen is de babyparty of ooievaarsreceptie. De gelukkige ouders brengen op een zondagnamiddag familie en vrienden samen in een zaal. Daar wordt de baby passend gevierd; geen rommel en ongelegen bezoek thuis maar een groots en prettig evenement.

Is dit een nieuwe traditie? Komt dit gebruik uit Nederland? Er zijn alvast meer vragen dan antwoorden. De oudste gekende vermelding in Limburg dateert van 1999 en sindsdien duiken er steeds meer ooievaarsrecepties op, al is het is nog niet duidelijk hoever het fenomeen van de babyparty's al uitdijt. De uitnodiging zit bij het geboortekaartje; zo wordt meteen een toeloop in het moederhuis en thuis vermeden. Misschien is ook wel een gevolg van het *cocoonen*, en wil men thuis liefst privé houden. Bovendien heeft het samenbrengen van de cadeautjes tijdens één grote gelegenheid een bijkomend voordeel (tenminste voor de ouders): niemand wil voor de anderen onderdoen. Een babyparty lijkt nog het meest op een kruising tussen een huwelijksreceptie en een koffietafel na een begrafenis: eerst zijn er drankjes en hapjes, daarna koffie en vlaai.

De belangrijke gebeurtenissen in het leven worden bezegeld met een receptie. Zijn dit de sacramenten van de eenentwintigste eeuw? Hier zit allicht een tip tegen de leegloop van de kerken. Het is nog niet duidelijk of een ooievaarsreceptie een doopfeest vervangt, maar het lijkt er wel op: duidelijk aan de gemeenschap een nieuw lid tonen.

Informant:

Gesprek met Henri Smets, Beverst.

Reacties

- Dit gebruik bestaat al heel lang. (Fam. Verstraeten)
- Volgens mij komen babyparty's uit Amerika: 'baby showers'. Ik denk dat ik dit uit films of (Amerikaanse) feuilletons ken (misschien de Simpsons?). (Dries Indesteege, Leuven)

Foto Luk Indesteege

Beschuit met muisjes

Luk Indestege

“Ons is een kindeken geboren.” Een heuglijke gebeurtenis, zowel vroeger als nu. Graag maken de fiere ouders dit blijde gebeuren bekend bij familie, vrienden en kennissen.

Vandaag zie je regelmatig de kinderwas uithangen, al dan niet vergezeld van een ooievaar. Deze was mag in de voortuin hangen, of zelfs als sieraad aan de voordeur. Elke voorbijganger mag en moet het weten: hier is een kindje geboren. Vooral in het Maasland leeft dit gebruik.

Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw hield men in Maaseik nog een ander kraamgebruik in ere: beschuiten met muizenkeutelkes. De beschuiten werden besmeerd met echte boter en bestrooid met roze en witte anijskorreltjes, ook muizenkeutelkes genoemd. Ze werden mooi op een schotel geschikt en uitgedeeld aan familie, vrienden en buren om het heuglijke gebeuren te vieren.

Dit gebruik is in heel Nederland verspreid, het zou afkomstig zijn uit de Zaanstreek. Oorspronkelijk was het de gewoonte om de kraamvisite te trakteren op brood met boter en suiker. Beschuit is een Zaanse uitvinding en werd vroeger alleen door de rijken gegeten. Muisjes zijn anijs- of komijnezaadjes met een gekleurd laagje suiker er omheen. Dit is een toepasselijke lekkernij want de muis is een symbool van vruchtbaarheid. Zij plant zich immers snel voort. Oorspronkelijk werden bij een meisje roze muisjes en bij een jongetje witte muisjes geserveerd. Later werden de muisjes blauw en wit bij een jongetje, roze en wit bij een meisje. De keuze voor anijszaad is op zich niet vreemd, want anijs schijnt de melkproductie te bevorderen.

Bij ons komt beschuit met muisjes sporadisch voor, meestal krijgt het kraambezoek suikerbonen. Onlangs werd in een ambachtelijke boerderij in Maaseik een schapentweeling geboren. Zodra alles in de stal goed afgelopen was en het moederschaap met haar pasgeboren lammetjes het goed stelden, ging de boerin naar haar keuken. Daar bereidde zij heerlijke beschuiten met muizenkeutels voor al wie aanwezig was.

Bron:

Gegevens van Reinhilde Pieters uit Sint-Truiden en internetonderzoek

Reactie:

Ene Arie van de Berg beschreef in zijn serie over 'de muis door de eeuwen heen' onder meer de huismuis als symbool voor de vruchtbaarheid, zoals die door de eeuwen heen door veel auteurs werd gezien. Over geboortemuisjes zegt hij: "Zoals bij zoveel traditionele gebruiken is de herkomst van die geboortemuisjes (in feite meermaals gesuikerde anijszaadjes) alleszins duister. Dat ze in de volksmond ook wel eens 'muizenkeutels' heten, zou een aanwijzing kunnen zijn. Volgens Plinius werden de fecaliën van het knaagdier in het oude Rome als anti-afrodisiacum gebruikt, dus tegen het prikkelen van de geslachtsdrift. Andere bronnen beweren dat ook menige Romeinse vrouw de onderbuik van haar slapende echtgenoot met muizenkeutels insmeerde, teneinde zijn lusten tot de echtelijke sponde te beperken. Geboortemuisjes dus als symbolisch middel tot bestendiging van het gezinsverband? Dat zou heel goed kunnen, maar de geneeskrachtige werking van het anijszaad verdient evenzeer de aandacht. De olie uit de Pimpinella Anisum (anijsplant) werd en wordt in o.a. Noord-Afrika nog steeds geslikt ter opwekking van de zogvorming. Zo heeft dus vooral de kraamvrouw praktisch baat bij de beschuit met muisjes." (Evert Meijs, Achel)

Reuzen

Luk Indesteege

Stoeten horen bij onze cultuur: carnavalsstoeten, meistoeten, ommegangen, historische stoeten. Vlaanderen heeft daarin een eeuwenoude traditie en Limburg blijft niet ten achter. In veel stoeten zijn reuzen de meest opvallende deelnemers. Raymond zong het al: "Ik wil de grootste zijn..." In 29 van de 44 Limburgse gemeenten wonen er naast de gewone mensen ook nog één of enkele reuzen, in totaal een veertigtal. Die mogen slechts af en toe buiten, bij een grote optocht.

Het verschijnsel reus schijnt van Vlaamse oorsprong te zijn. Het is ontstaan in de 14de eeuw, samen met de grote ommegangen in de steden. Hasselt heeft een oude reus, De Langeman of Don Christophe. Deze zittende reus is 7 meter hoog. Slechts bij speciale gelegenheden, zoals de zevenjarige feesten of een blijde intrede van de koning, komt hij buiten. Don Christophe was een Spaans edelman die de Hasselaren in de moeilijke periode rond 1500 met een soepbedeling door de hongersnood hielp. Hij zorgde ervoor dat de stedelingen erwtensoep kregen. Deze nobele daad heeft de mensen aangezet om deze edelman te bedanken in de vorm van een stadsreus.

Ook Sint-Truiden heeft een oude reus (Langeman), de andere reuzen in Limburg zijn vrij jong. De meeste Limburgse reuzen zijn na de Tweede Wereldoorlog geboren. Zij hebben een officiële geboorteakte en staan 'ingeschreven' in het bevolkingsregister. Verder viel er nog een geboortegolf van reuzen te noteren in de periode 1978, het jaar van het dorp, en in 1980 toen er heel wat optochten georganiseerd zijn naar aanleiding van 150 jaar België. Verschillende Limburgse reuzen zijn toen mee opgestapt in de reuzenstoet van Dendermonde, op 22 juni 1980.

Op seksueel vlak lijken reuzen erg op mensen: als er een mannelijke reus is, verschijnt er spoedig een vrouwelijke. Zij trouwen officieel voor de burgerlijke stand en later komen er wel eens kindjes van. Zelfs adoptie van reuzen is tegenwoordig mogelijk, want de verenigingen die met veel moed een reus bouwen, verdwijnen soms enkele jaren later, en dan moeten de reuzen overgedragen worden. Dat is onder meer gebeurd met de Genkse Perjensje en Trijke in 1978; de arme reuzen waren toen nog maar één jaar oud.

Traditioneel wordt een reus gebouwd van rietwerk en door één man gedragen, want hij moet kunnen dansen. Hij is rond 4 meter groot en weegt meer dan 30 kg. Sommige moderne reuzen met groothedswaanzin hebben een metalen structuur en lopen op wieltjes, of worden door meerdere mannen gedragen.

Bronnen:

- * [Hhttp://users.pandora.be/cwi/leopoldsburg/ontspanning/cultuur/folklore.htm](http://users.pandora.be/cwi/leopoldsburg/ontspanning/cultuur/folklore.htm)
- * L. Wissels, studie over Limburgse Reuzen, *Heidebloemke*, jg. 36 nr. 4 en jg. 40 nr. 1 – 2

de reuzen van Leopoldsburg. Foto LVG

reuzenstoet in Genk foto Willy Remans

Hasselt Jeneverstad

Luk Indestege

Hasselt is in de lage landen bekend als jeneverstad. Sinds een tiental jaren wordt de jenevertraditie van Hasselt met succes als toeristische troef uitgespeeld.

Foto K. Van de Sande

Hasselt mag trots zijn op bijna 400 jaar jeneverproductie. Deze economische activiteit is in al die eeuwen opgefleurd met vele tradities die onder invloed van de jenever zijn ontstaan, en later weer verdwenen of werden aangepast aan nieuwe tijden. Ook nu leven er nog jenevertradities in Hasselt, misschien zelfs meer dan ooit. Enkele voorbeelden: aan jenever kende men vroeger allerlei geneeskracht toe. Tegen wormen hielp jenever met knoflook, tegen ongewenste zwangerschap jenever doortrokken van geroeste spijkers en tegen alcoholisme jenever waarin een paling was verdrongen. Nu nog geloven veel Limburgers in de heilzame werking van een witte van Hasselt. Geef toe: er zijn minder aangename medicamenten.

Vrouwen namen vroeger de jenever meestal in op een suikerklontje. De stokers hebben zich aangepast en leveren nu allerhande zoete vruchtenjenever. Zouden de studenten bij hun jeneverfuiven weten dat zij vrouwendrankjes verzetten?

Een andere eigenschap van jenever is het geven van kracht. Vroeger stond er zelfs een druppel op de ontbijttafel van de boeren. Bij het slachten is het ook nu nog gebruikelijk om regelmatig een ontsmettende druppel te nemen. In 1982, bij de viering van 750 jaar Hasselt, werd het Sint-Lambertusdrèpke gelanceerd. Dat knoopt aan bij een oude Hasseltse traditie: einde augustus of begin september werden tot het einde van de 19de eeuw kruiden verzameld en op jenever gezet. Bij Hasselt kermis (de zondag na de patroonheilige Sint-Lambertus, 17 september) werd het mengsel gezeefd en gezoet met cassissiroop: het Sint-Lambertusdrèpke is dus een kermisversnapering met wortels.

Verder duikt de Hasseltse witte op bij elk belangrijk moment in het leven. De 'suyp' bij het kraambezoek (brandewijn met suiker), bij het vrijen en trouwen en voor jubilarissen. De borrelfles staat nu nog geregeld op tafel na een begrafenis. Dat is in Limburg heel gewoon, maar mensen uit andere provincies vinden het ongepast. Sinds 1974 bestaat er een Confrerie van de Hasseltse Jenever. De statig uitgedoste leden promoten overal met veel stijl de Hasseltse jenever. Eén van de nieuwe tradities die zij hebben gelanceerd, zijn de jeneverfeesten. Al ruim twintig jaar komt een massa volk naar Hasselt bij het begin van de herfst – wanneer het al fris genoeg is voor enkele borrels – om te genieten van het programma: de kelnerloop, den Ossekop, jenevermenu's, het Borrelmenneke dat echte jenever spuit gedurende één uur, straatmuziek, ...

Bron:

Koen Bouve, De invloed van de jenever op het Hasseltse volksleven, *Ethnologia Flandrica*, 17 (2001)

Reactie:

Theo Broers uit Moelingen meldt dat in de Voerstreek jenever ook gebruikt werd om de angst te verdrijven gedurende het waken bij een opgebaard lichaam. Soms liep dat wat uit de hand: ooit hebben de wakers de kist rechtop in een hoek gezet.

Hasseltse jenevers foto ETWIE

Cramignon rijden

Luk Indesteege

De cramignon is een reidans die in de Maasvallei een lange traditie kent. Het is een van de weinige echte volksdansen in Limburg. Cramignon rijden gebeurt nog in Moelingen op kermisdinsdag, begin september. Vanaf 18 uur trekken de Vlamingen met hun harmonie, al springend hand in hand door het dorp. De Walen rijden apart op de tonen van een hoempapa-orkestje. Ook in 's Gravenvoeren en in Zussen bestaat het cramignon rijden nog, en verder in Luik en een aantal randgemeenten. In Nederlands-Limburg is het cramignon rijden erg populair in Eysden, Sint-Geertruid, Mheer, Margraten en Noorbeek.

Een *rej* of *rei* (een cramignon) is een van oorsprong Waalse dans, meestal in de maat 6/8. Deze dans wordt reeds in 1575 in Luik genoemd. In het Land van Herve en Eupen-Malmedy bestonden er meer dan 100 verschillende melodieën, deels reeds stammend uit de 16de eeuw. Rond 1850 zijn er in Wallonië meerdere cramignongezelschappen opgericht.

De cramignon wordt begeleid door een muziekkorps. Meestal spelen ze 4 tot 5 verschillende melodieën, die traditioneel niet aan naburige dorpen worden doorgegeven. Ze worden dus uit het hoofd gespeeld, zonder bladmuziek.

De voordanser of kapitein bepaalt de weg. Als er ergens een deur open staat, slingert de cramignon naar binnen en door een andere deur weer naar buiten. In Noorbeek is enkele jaren geleden aan een wachtende lijnbus aan de voorkant *ingereyd* (of ingereid) en aan de achterkant weer uit gedurende een vijftal minuten. Toen kreeg de chauffeur eindelijk de kans om de deur te sluiten.

In Margraten wordt in een of meer kleinere of grotere kringen gereid. Vanzelfsprekend dansen geen twee mannelijke personen hand in hand. Als dit wel het geval is spreekt men van 'flabbesse'. Voor het schone geslacht geldt dat niet. Integendeel. Als er meerdere dames naast elkaar *reyen*, is dit meer een uitdaging voor de stoere knapen langs de lijn.

Vroeger werd er bij elke feestelijke gelegenheid als de fanfare uittrok gereid, uitgezonderd begrafenissen. Vanaf de vijftiger jaren is het cramignon *reyen* in veel Maasdorpen verdwenen. Moelingen is dus één van de gelukkige uitzonderingen. Er is blijkbaar een heropleving want er is zelfs een cd met cramignonmelodieën uitgegeven.

Bronnen:

- Tijdschrift van de heemkundige kring van Voeren
- mondelinge informatie van Theo Broers uit Moelingen.

Reacties:

- Theo Broers uit Moelingen preciseert dat de enige resterende cramignontraditie in Vlaanderen bestaat in Moelingen. In Zussen, 's Gravenvoeren en Maasmechelen is de traditie verdwenen. Verder wordt er nog cramignon gereden in veel Waalse dorpen boven Luik, onder meer Eben, Haccour, Hallembaye, Lixhe, Ternaaien en Bitsingen (Bassenge). In Nederlands-Limburg is de

meest gekende cramignontraditie bij de bronkfeesten in Eysden, waar de plaatselijke jonkheden duizenden cramignondansers verzamelen. Verder wordt er nog *gereyen* in Mesch en Gronsveld, maar niet meer in Noorbeek en Mheer. Het specifieke aan de traditie in Moelingen is dat er twee cramignons op dezelfde avond *gereyen* worden: de Vlamingen en de Walen. Door het overhevelen van Moelingen van Luik naar Limburg is er onenigheid in de plaatselijke fanfare ontstaan, waardoor die ter ziele is gegaan. Voordien dansten Walen en Vlamingen samen de cramignon. Nu huren de Vlamingen de harmonie van Noorbeek (NI) in om de cramignon te begeleiden, hoewel die geen eigen traditie hebben en geen echte cramignonmelodieën spelen. De Walen huren een 'hoempapaparkes' in van ergens achter Luik, en zij *reyen* hun eigen cramignon. Beide cramignons zijn aan het uitsterven.

- Ik ben op dinsdag 3 september 2002 gaan kijken naar het cramignon *reyen* in Moelingen. Eerst kwam de stoet van de Vlamingen voorbij, met voorop een politieagent en dan meer dan 10 Vlaamse vlaggen, vervolgens de harmonie van Noorbeek en dan een 20tal jonge meisjes (tieners) die hand in hand rondhuppelden op de marsmuziek van de harmonie. Die speelde helemaal geen 6/8-melodieën, zoals de oude bronnen melden. Het eerste meisje zwaaide met een ruiker (kunst)bloemen. De stoet werd afgesloten door een 20tal sympathisanten die mee opstapten. Na een kwartiertje verscheen de Waalse stoet vanuit een ander zijstraatje. Zelfde scenario: een lachende politieagent voorop, dan wat Waalse vlaggen en dan een 20tal jongeren, die de cramignon dansten op de tonen van een (jongere) fanfare. Bij de Waalse dansers waren er ook jongens, en de dansers waren meestal twintigers. De voordanser en de laatste danser zwaaiden met een ruiker van kunstbloemen. Bij de sympathisanten die de stoet afsloten, hielden sommigen elkaar vast via een tot een band geknoopte rode zakdoek. De Waalse stoet was iets groter dan de Vlaamse. De beide stoeten trokken zodanig door Moelingen dat zij mekaar niet ontmoetten. Daarvoor zorgden de politieagenten. De Walen vertrokken later en dansten aan de kermis door tot na 9 uur. Toen waren de Vlamingen reeds in hun tent verdwenen voor het slotbal van de kermis. De Walen feestten verder in een zaal. Toen ik rond 21u30 naar huis reed, werd ik door de politie tegengehouden in Bitsingen (Bassenge): de straat was afgezet om de plaatselijke cramignon te laten passeren. Deze cramignon leek op die van Moelingen, maar met meer deelnemers. Ook het elkaar vasthouden via zakdoeken zag ik daar meermaals, ook bij de dansers. In Bitsingen volstond één vlag voorop. In Moelingen vraagt het politieke opbod heel wat meer. (Luk Indestege, Diepenbeek)

Cramignonstoet van de Vlamingen. Foto L.Indestege

Cramignon van de Walen foto L. Indestege

- Als muzikant van de Koninklijke Fanfare Sint-Cecilia Kanne ken ik het cramignongebeuren vrij goed. Ook in Kanne werd vroeger met Kermis naar hartelust cramignon gedanst, nadat er door de mannen 'konijndorsen' werd gedaan en door de vrouwen 'haanslaan'. Het haanslaan is inmiddels verdwenen. De cramignon trachten wij in ere te herstellen. De laatste jaren wordt er dan ook een beperkte reidans uitgevoerd. Sedert enige tijd verzamel ik allerlei documentatie over de cramignon. Die is toch echt wel verder verspreid dan op het eerste zicht gedacht wordt. Wij hebben in onze partituren ook nog heel wat bladmuziek van cramignon. Er zijn zelfs cd's verkrijgbaar met cramignonmuziek. (Guido Thijs, Kanne)
- Nog een reactie van Guido Thijs uit Kanne. Wat betreft cramignonmuziek klopt het inderdaad dat ik dergelijke muziek heb teruggevonden op de cd 'Bronkmuziek in Eijsden', waarnaar je verwijst. Een andere cd die, naar ik vermoed, vrij lokaal werd verspreid is: 'Les cramignon de la Basse Meuse', opgenomen door het gezelschap 'Gais Lurons'. De CD werd opgenomen door MAXIMA SONOR, in maart 1996. Productie : BANDA GAIS LURONS, Rue Biolley 5, 4800 Verviers, tel. 087/31.08.48. Ik heb deze CD afgelopen voorjaar cadeau gekregen van een inwoner uit Eben-Emael, tijdens één van mijn speurtochten naar cramignons in onze omgeving.